

posternak.i@gmail.com

Постернак І. М.

канд. техн. наук, доцент, доцент кафедри організації будівництва та охорони праці, Одеська державна академія будівництва та архітектури, м. Одеса, Україна.

Постернак С. О.

канд. техн. наук, доцент, технічний спеціаліст
ПП «Композит», м. Одеса.

Постернак О. С.

здобувач вищої освіти СВО «Бакалавр» ОПП «Будівництво та цивільна інженерія»
Одеська державна академія будівництва та архітектури, м. Одеса, Україна.

БЕЗПЕЧНЕ МІСЬКЕ ДОВКІЛЛЯ: РІШЕННЯ ПРО ВКЛЮЧЕННЯ ДО СПИСКУ ЮНЕСКО ДОПОМОЖЕ ЗАХИСТИТИ ОДЕСУ

Анотація. Культурна спадщина міста Одеси є невід’ємною частиною культурного надбання України та світового культурного надбання. Історичний центр міста Одеси зберіг унікальну планувальну структуру зі всесвітньо відомими архітектурними ансамблями та пам’ятниками культурної спадщини місцевого та національного значення і має високу цінність як єдине ціле. У зв’язку з загрозами, що нависли над містом з початку війни, Комітет всесвітньої спадщини вдався до надзвичайної процедури, передбаченої Оперативним керівництвом з виконання Конвенції про всесвітню спадщину — 25 січня Парижі за прискореною процедурою історичний центр Одеси був визнаний всесвітньою культурною спадщиною ЮНЕСКО.

Ключові слова: безпечне міське довкілля; захист Одеси; збереження історичної забудови; список ЮНЕСКО; історичний центр Одеси.

Культура сприяє активній участі громадськості у розбудові сучасної та демократичної держави. У сучасних умовах культура є засобом вирішення соціальних проблем шляхом забезпечення мешканцям сучасного якісного дозвілля, долучення до справжніх цінностей, створення святкової атмосфери та можливості розкриття творчого потенціалу жителів міста, а також отримання мистецької освіти та якісних культурних послуг.

Нерухома культурна спадщина України є вагомою частиною світового культурного надбання. Її належне збереження та використання є не тільки одним із напрямів державної політики, але й індикатором, за яким оцінюється наша держава на європейському та міжнародному рівні. Велика кількість об’єктів культурної спадщини, розташованих на території України, мають виняткову загальнолюдську цінність. Світова спільнота зацікавлена у збереженні таких об’єктів, активізації заходів з їх вивчення, охорони та популяризації.

Культурна спадщина міста Одеси є невід’ємною частиною культурного надбання України та світового культурного надбання. Згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 26 липня 2001 року № 878 «Про затвердження Списку історичних населених місць України» місто Одеса включено до Списку історичних населених місць України [1].

Історичний центр міста Одеси зберіг унікальну планувальну структуру зі всесвітньо відомими архітектурними ансамблями та пам’ятниками культурної спадщини місцевого та національного значення і має високу цінність як єдине ціле. Багато будівель історичного центру є унікальними пам’ятками містобудування та архітектури національного і місцевого значення, які взяті під охорону держави Урядом України і рішеннями Одеського облвиконкому та занесені до Державного реєстру нерухомих пам’яток України відповідними наказами Мініс-

терства культури і туризму України. На території міста Одеси розташовано 1354 пам'ятки та об'єкти культурної спадщини, у т. ч. 42 пам'ятки національного значення, з яких 1012 об'єктів розташовано у Центральному історичному ареалі м. Одеси, у тому числі 977 будівель-пам'яток архітектури та містобудування, історії національного та місцевого значення. Оновлений інвентаризаційний перелік пам'яток та об'єктів культурної спадщини міста Одеси, у т.ч. щойно виявлених, сформований у рамках проведеного у 2021 році коригування науково-проектної документації «Історико-архітектурний опорний план. Проект зон охорони. Визначення меж історичних ареалів м. Одеси» [1, 2].

Історичний центр Одеси, відповідно до класифікації, встановленої Комітетом Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, належить до категорії «живих історичних міст», які, за своєю природою, еволюціонували та продовжують еволюціонувати під впливом соціально-економічних та культурних змін, що ускладнює будь-яку оцінку щодо критерію автентичності та робить проблематичнішою будь-яку політику збереження» [2].

Значна кількість об'єктів історичного центру є унікальними пам'ятками історії, містобудування та архітектури, монументального мистецтва національного і місцевого значення, багато з яких є своєрідною візитною карткою міста. Збереження цінної автентичної історичної забудови, особливо у ядрі історичного центру Одеси, де розташована значна кількість пам'ятників та об'єктів культурної спадщини широкого стилістичного діапазону, відіграє важливу роль у підвищенні інвестиційної та туристичної привабливості Одеси, має великий вплив на подальший розвиток міста.

Слід зазначити, що за останні п'ять років у напрямі збереження історичного надбання Одеси у рамках профільних програм була проведена значна робота, особливо у центральній частині міста, де сформовані основні туристичні маршрути, які проходять центральними вулицями і провулками ядра історичного центру міста.

Шляхами і засобами розв'язання проблемних питань щодо збереження культурної спадщини, а також розвитку історичного ареалу міста Одеси є:

- поліпшення та вдосконалення організаційних і матеріально-технічних засад сфери охорони культурної спадщини на території міста;
- втілення державної політики у сфері пам'яткоохоронної діяльності;
- раціональне використання пам'яток і об'єктів культурної спадщини;
- здійснення постійного моніторингу стану збереження об'єктів культурної спадщини;
- виконання першочергових ремонтно-реставраційних робіт;
- запобігання актам вандалізму;
- створення умов для поліпшення туристичної привабливості міста;
- залучення громадськості, науково-освітнього співтовариства, міжнародних організацій до процесів управління та контролю у галузі культурної спадщини.

25 січня Парижі за прискореною процедурою історичний центр Одеси був визнаний Всесвітньою культурною спадщиною ЮНЕСКО [3...5].

У зв'язку з загрозами, що нависли над містом з початку війни, Комітет Всесвітньої спадщини вдався до надзвичайної процедури, передбаченої Оперативним керівництвом з виконання Конвенції про Всесвітню спадщину. Уже влітку 2022 року за підтримки Італії та Греції ЮНЕСКО об'єднала міжнародних експертів з українцями для підготовки номінації. Президент України Зеленський офіційно оголосив про подачу заявки у жовтні 2022 року, звернувшись до ЮНЕСКО в онлайн-зверненні. Оціночні органи вивчали номінацію протягом наступних тижнів, що дозволило її розглянути на надзвичайному засіданні Комітету Всесвітньої спадщини в Парижі [3].

Комітет Всесвітньої спадщини у середу (25 січня) ухвалив рішення про включення історичного центру Одеси до Списку Всесвітньої спадщини. Це рішення визнає визначну універса-

льну цінність об'єкта та обов'язок всього людства захищати його. Історичний центр Одеси також включений до Списку всесвітньої спадщини, що перебуває під загрозою, що дає йому доступ до посиленої технічної та фінансової міжнародної допомоги, яку Україна може запросити, щоб забезпечити захист об'єкта та, у разі потреби, допомогти у його відновленні [3].

Включення до основного Списку ЮНЕСКО сприятиме:

- збереженню історичної забудови центральної частини міста, відновленню її автентичного вигляду, збереженню цінних елементів пам'яток та історичного середовища міста;
- поліпшенню якості проживання у місті та підвищенню рівня благоустрою;
- залученню фахівців міжнародних організацій для збереження культурної спадщини;
- проінформованості власників/користувачів об'єктів культурної спадщини щодо вимог чинного законодавства, державних стандартів, норм і правил у сфері охорони культурної спадщини, а також про наукове, естетичне і патріотичне значення пам'яток;
- розвитку туристичного потенціалу м. Одеси, створенню привабливого міського громадського і туристичного простору, формуванню іміджу м. Одеси як найкрасивішого історичного туристичного міста Європи з добре збереженою культурною спадщиною;
- забезпеченню дотримання законодавства у сфері охорони культурної спадщини;
- використанню потенціалу культурної спадщини для сталого розвитку територіальної громади міста.

Україна та місто Одеса отримують певні зобов'язання, серед яких:

- заборона на появу дисгармонійних об'єктів в центрі міста;
- підтримання території у належному стані (кошти на це мають виділятися з місцевого або державного бюджету);
- збереження зовнішнього вигляду вулиць максимально наближеним до початку ХХ століття.

Включення до основного Списку ЮНЕСКО – це насамперед збереження нашої історичної спадщини, але також це і поштовх для розвитку туризму, бо місто потрапить до світових туристичних маршрутів, а це, своєю чергою, буде позитивно впливати на економічний показник.

Література

1. Міська цільова програма збереження об'єктів культурної спадщини на території Центрального історичного ареалу міста Одеси на 2022–роки: рішення Виконавчого комітету Одеської міської ради від 05.04.2022 р. № 43. Офіційний сайт міста Одеса. URL: <https://omr.gov.ua/ua/acts/committee/191374/> (дата звернення: 14.02.2023).
2. Звіряка А.І. Історичний центр портового міста Одеси як об'єкт, що занесений до Попереднього списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Збірник наукових праць: Сіверщина в історії України (Розділ. 1. Пам'яткознавство та пам'яткоохоронна справа), 2019. Вип. 12. Глухів-Київ: Центр пам'яткознавства НАН України і УТОПІК. С. 80–83. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/180907> (дата звернення: 16.02.2023).
3. Press release. (2023, January 25) Odesa inscribed on UNESCO's World Heritage List in the face of threats of destruction. UNESCO. Retrieved from <https://www.unesco.org/en/articles/odesa-inscribed-unescos-world-heritage-list-face-threats-destruction>
4. Ministry of culture and information policy of Ukraine: Odesa city council. (2022). Nomination dossier for inscription on the World Heritage List «The historic center of the port city of Odesa»: Nomination file, Retrieved from [https://whc.unesco.org/en/list/1703/documents/file:///C:/Users/Admin/Downloads/1703-2519-Nomination%20Text-en%20\(1\).pdf](https://whc.unesco.org/en/list/1703/documents/file:///C:/Users/Admin/Downloads/1703-2519-Nomination%20Text-en%20(1).pdf)
5. Президент України: Рішення ЮНЕСКО допоможе захищати нашу Одесу. Веб-сайт omr.gov.ua: Офіційний сайт міста Одеса. (Розділ. Новини). 26 січня 2023р. URL: <https://omr.gov.ua/ua/news/231483/> (дата звернен.: 15.02.2023).